

Соціально-економічні та суспільно-політичні аспекти історії України

Вікторія Венгерська
(м. Житомир)

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ МІЖДЕРЖАВНИХ КОНФЛІКТІВ

Пам'ять, свідомість та історія цілком взаємозалежні та взаємозумовлені. Здатність людської свідомості відтворювати минуле називається історичною пам'яттю. Важливою ознакою історичної пам'яті є наявність суспільних (колективних) уявлень про спільне минуле. Ключовою функцією історичної пам'яті виступає необхідність передачі досвіду та знань про минуле як основи самоідентифікації. Своєрідним арсеналом історичної пам'яті виступають архіви, музеї, бібліотеки, впливають на її формування й різноманітні комеморативні практики, що втілюються у назвах вулиць, пам'ятників, меморіальних дошках, вшануваннях пам'ятних дат, та ін.

Актуальність збереження пам'яті у різних формах та проявах зумовлена появою великої кількості так званих «білих плям» у національних історіях, які вимагають нової інтерпретації і, відповідно, нового «присвоєння» та «націоналізації», оскільки вже не можуть бути офіційно замовчуваними чи колективно забутими.

Керівництво Російської федерації демонструє деструктивну політику щодо культур пам'яті своїх сусідів від початку «нульових» років. Події Помаранчевої революції спровокували активізацію процесів, спрямованих на дискредитацію України. На жаль, українське керівництво не змогло досягнути рівня загрози з боку східного сусіда, відсутність послідовності в реалізації історичної політики не призвело до створення кумулятивного ефекту, який би сприяв кардинальним змінам у суспільній свідомості.

Підтвердженням факту непослідовності в реалізації історичної політики в період президенства В. Ющенка є факти відкриття пам'ятників, пам'ятних знаків відверто українофобських за змістом та наповненням. Цілеспрямоване формування образу українця-колабораніста, зрадника, фашиста підспудно продовжувалось (не зупиняючись з радянського періоду) на Сході України та у Криму протягом всього періоду незалежності. Так, у Сватово на Луганщині в 2008 р. було відкрито пам'ятник жертвам ОУН-УПА (його встановили на площі 50-ті річчя Перемоги) [1], що безумовно вписувалось у загальний дискурсивний

проросійсько-комуністичний контекст за мовчазної згоди діючої на той час української влади.

Прихід до влади команди В. Януковича, серед представників якої зберігався потужний відсоток колишніх компартійних діячів посилив включення України у російське дискурсивне поле. Здійснювалось це методично та цілеспрямовано. Так, у 2011 р. в центрі Луганська в сквері імені Молодої гвардії було відкрито пам'ятник мешканцям Луганщини, які загинули від рук «карателів-націоналістів із ОУН-УПА». Автором пам'ятника є заслужений художник України (!) скульптор М. В. Можаяв. В церемонії його відкриття брали участь голова фракції Партії регіонів України у Верховній Раді України О. Єфремов, депутат російської держдуми К. Загулін, відомий українофоб, який в період президентства В. Ющенка мав статус персони іон ґрата в Україні. Про духовні «скрепи» також не забули, наприкінці церемонії відкриття пам'ятник було освячено священиком [2].

У Сімферополі, на площі Софійській у 2011 р. відбулось відкриття монумента «В пам'ять про жертви радянського народу, які загинули від рук пособників фашистів - вояків ОУН-УПА та інших колабораціоністів». Гроші на пам'ятник, як офіційно було заявлено, зібрали комуністи та кримчани. Назву він отримав символічну - «Вистріл у спину». Антураж відкриття відповідав «найкращим» традиціям законсервованого в Криму минулого: комуністи тримали в руках червоні прапори, прапори Союзу Радянських офіцерів Криму та транспаранти із написами: «Комуністи проти реабілітації ОУН-УПА», «Немає прощення бандитам ОУН-УПА», «СРСР - наша батьківщина!», «Ніхто не забутий - ніщо не забуто», тому портрети «товариша» Сталіна також були присутні [3].

Сучасний російський міф про Другу світову війну невід'ємний від радянського міфу, в якому поважне місце належить Й. Сталіну. Росія впевнено (й що характерно, з відвертою мазохистською насолодою) заглиблюється у неосталінізм. Радянська символіка, організація різноманітних публічних дій, відповідний дискурс, вже стали невід'ємною складовою не лише офіційних свят (як правило, радянських), а й елементами щоденного життя. «Кримнаш» з його неприхованою імперською «совковістю» переважної більшості росіян та помітної кримчан, став квінтесенцією міфу «Великої Перемоги» над «бендерівським фашизмом» та спровокував війну на Сході України. Конфлікт довкола історії є частиною більш глобальних проблем та розбіжностей, проте є зайвим підтвердженням думки про недопустимість використання та маніпулювання нею.

Література:

1. На Лугашдине открыли памятник погибшим от рук ОУН-УПА. Електронний ресурс, режим доступу: <http://times.ua/story/33744/>

2. В Луганске открыли памятник жертвам ОУН-УПА (фото). 09. 05. 2010 р. Електронний ресурс, режим доступу: <http://news.lugansk.info/2010/lugansk/05/001074.shtml>

3. В Крыму открыт монумент жертвам бандеровцев. 14 сентября 2007. Електронний ресурс, режим доступу: <http://lenta.ru/news/2007/09/14/monument/>